

Sygn. akt II UK 42/15

POSTANOWIENIE

Dnia 24 września 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku J. O.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Opolu
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 września 2015 r.,
skargi kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z dnia 10 kwietnia 2014 r., sygn. akt III AUa 2380/13,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wnioskodawca J. O. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 10 kwietnia 2014 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszeniu prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie: art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 2 i 4 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748) oraz § 2 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnianych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), przez błędną jego interpretację i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że: wnioskodawca nie wykonywał prac wymienionych w pkt 12, 14, 16 działu XIV wykazu A powyższego rozporządzenia przez okres co najmniej 15 lat w pełnym wymiarze czasu pracy, mimo że złożone na rozprawie w

dniu 26 września 2013 r. przez świadków zeznania wskazują, że wykonywał tę pracę w pełnym wymiarze czasu pracy; przez przyjęcie, że stałe wykonywanie pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oznacza świadczenie pracy codziennie bez możliwości incydentalnego wykonywania prac niebędącymi pracami w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz pominięcie wykonywanych równocześnie prac, które stanowią integralną część większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przyjęcie zarówno przez Sąd pierwszej instancji, a za nim Sąd Odwoławczy okoliczności, że wnioskodawca wykonywał prace naprawcze w kanałach remontowych przez 50% czasu pracy, pomijając przy uwzględnieniu w czasie pracy prac wykonywanych przez wnioskodawcę przy spawaniu oraz prac związanych z naprawą pomp wtryskowych, wtryskiwaczy i gaźników do silników spalinowych.

Skarżący zarzucił także naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy: art. 232 zdanie drugie k.p.c. w związku z art. 299 k.p.c., przez niewzięcie pod uwagę przez Sąd Odwoławczy, że Sąd rozpatrujący sprawę w pierwszej instancji odmówił dopuszczenia dowodu z przesłuchania wnioskodawcy, chociaż w niniejszej sprawie nie zostały w sposób wystarczający wyjaśnione wszystkie okoliczności sprawy, tj. pozostały do wyjaśnienia budzące wątpliwości okoliczności, ile czasu (procentowo) wnioskodawca spędzał przy pracach związanych z naprawą pojazdów mechanicznych w kanałach remontowych, a ile przy spawaniu oraz przy naprawie pomp wtryskowych, wtryskiwaczy i gaźników, mimo że świadkowie na rozprawie przeprowadzonej przed Sądem pierwszej instancji wskazali na tego rodzaju prace wykonywane na hali, na której przebywali, a ile czasu wnioskodawca poświęcał na inne prace związane z pracami ujętymi w rozporządzeniu Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r., a przesłuchanie go doprowadziłoby do wyjaśnienia powyższych wątpliwości; art. 225 k.p.c. w związku z art. 299 k.p.c., przez zaakceptowanie przez Sąd drugiej instancji uchybienia procesowego w postaci niewykorzystania przez Sąd pierwszej instancji swego uprawnienia do otwarcia na nowo zamkniętej przez

Sąd rozprawy, mimo że istniały okoliczności budzące wątpliwości co do prac wykonywanych przez wnioskodawcę i czasookresu wykonywania prac określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r.; art. 6 § 1 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c., przez zaakceptowanie przez Sąd Odwoławczy zachowania Sądu pierwszej instancji, który chcąc zapobiec przewlekłości postępowania i wydać wyrok na pierwszym posiedzeniu w sposób wadliwy i ze szkodą dla wyjaśnienia sprawy, w pośpiechu i naruszając swobodę wypowiedzi, zadawał świadkom pytania sugerujące odpowiedzi na zadawane pytania; art. 381 k.p.c., przez niewypowiedzenie się Sądu drugiej instancji zarówno na rozprawie apelacyjnej w dniu 10 kwietnia 2014 r. ani również w uzasadnieniu wyroku co do zgłoszonego przez wnioskodawcę wniosku o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania świadka J. K., którego to adres strona ustaliła dopiero po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji, a więc potrzeba powołania świadka wynikła później niż wydanie wyroku Sądu Okręgowego w Opolu.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując, że „istnieje potrzeba wykładni przepisów wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Analizując orzecznictwo zarówno Sądu Najwyższego, jak i sądów powszechnych znalazłem liczne orzeczenia, które w sposób rozbieżny oceniają pojęcie prac określonych w załączniku do rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego w pełnym wymiarze czasu pracy i stale obowiązujących na danym stanowisku pracy”, „W związku z tak odrębnymi orzeczeniami należy zadać pytanie, które jednocześnie jest zagadnieniem prawnym: czy wykonywanie prac w pełnym wymiarze czasu pracy które kumulatywnie wypełniają przesłanki wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, a więc w części jest wykonywaniem pracy w kanałach remontowych, w części przy naprawie pomp wtryskowych oraz pracach spawalniczych oraz w niewielkim procencie są innymi pracami dotyczącymi naprawy wymontowanych części, które są w związku funkcjonalnym z pracami w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze pozwalają na nabycie prawa do emerytury związanej z pracą w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze”. Wskazał także że „skarga jest oczywiście uzasadniona, albowiem w niniejszym postępowaniu Sąd drugiej instancji nawet bez dogłębnej analizy przepisów prawa na podstawie przytoczonych

podstaw kasacyjnych można bez wątpliwości stwierdzić, że uchybił on nie tylko przepisom postępowania ale również błędnie zastosował przepisy prawa materialnego”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie trzeba przypomnieć, że ograniczenia dopuszczalności wnoszenia skargi kasacyjnej wynikają z konstytucyjnej roli Sądu Najwyższego w systemie organów wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) rolą tego Sądu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości pozostaje zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne i rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach. Skarga kasacyjna nie jest więc (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, gdy się weźmie nadto pod uwagę, że Konstytucja w art. 177 ust. 1 gwarantuje jedynie dwuinstancyjne postępowanie. Ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe, które może zostać obwarowane szczególnymi przesłankami, w tym określonymi w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w

powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Skarżący powołał się na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów oraz na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, które dotyczą tej samej kwestii, a mianowicie kwalifikacji prawnej pracy wykonywanej w ramach dobowej normy czasu pracy, w czasie której wykonywane były także czynności niebędące pracami w szczególnych warunkach.

Powyższy problem został już wyjaśniony w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wielokrotnie wskazywał, że prawo do emerytury w wieku niższym od powszechnego z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest ściśle związane z szybszą utratą zdolności do zarobkowania z uwagi na szczególne warunki lub szczególny charakter pracy. Praca taka, świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też wykonująca ją osoba ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Prawo to stanowi przywilej i odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a zatem regulujące je przepisy należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo (por. między innymi wyroki z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, niepublikowany; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022). W związku z tym nie jest dopuszczalne uwzględnianie przy ustaleniu okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika.

Od tej reguły istnieją odstępstwa. Pierwsze z nich dotyczy sytuacji, kiedy inne równocześnie wykonywane prace stanowią integralną część (immanentną cechę) większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022 oraz z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08 i tam powołane wcześniejsze orzecznictwo). Tak jest przykładowo w przypadku prac wymienionych w pkt 24 działu XIV, wykazu A rozporządzenia (Kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie). Okres wykonywania tej pracy jest okresem uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach przewidzianych w rozporządzeniu niezależnie od tego, ile czasu pracownik poświęca na bezpośredni dozór pracowników, a ile na inne czynności administracyjno-biurowe ściśle związane ze sprawowanym dozorem (kontrolą) i stanowiące jego integralną część. Przyjmuje się też, że jeżeli na oddziale, którego dotyczy „kontrola produkcji i usług” - oprócz „podstawowych” - wykonywane są także inne prace, nienależące do wykazu A, to objęcie także tych dodatkowych prac kontrolą nie wyłącza zakwalifikowania jej jako pracy w szczególnych warunkach (wyrok Sądu Najwyższego z 18 października 2011 r., III UK 17/11, LEX nr 1110998).

Drugie odstępstwo dotyczy przypadków, gdy czynności wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia mają charakter incydentalny, krótkotrwały, uboczny (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008, I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 oraz z dnia 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08, LEX nr 1001310).

W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia

2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 189 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

Również wbrew twierdzeniom skarżącego, powołującym się na rozbieżność w orzecznictwie, w te poglądy wpisuje się wyrok z dnia 23 maja 2012 r., I UK 442/11 (LEX nr 1219565). Sąd Najwyższy wywiódł w nim bowiem, że charakteru pracy w szczególnych warunkach wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu nie odbiera zatrudnieniu wnioskodawcy to, że „zajmował się także sprawdzaniem płytek wykonanych przez innych pracowników”. Skoro pracą w szczególnych warunkach jest wykonywanie bezpośredniego nadzoru nad pracami wymienionymi w dziale III poz. 83 wykazu A, to nie ma żadnych przesłanek do stwierdzenia, że łączenie w ramach dobowego wymiaru czasu pracy czynności nadzorczych z bezpośrednim wykonywaniem tych prac, odbiera zatrudnieniu wnioskodawcy charakter pracy wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu § 2 ust. 1 rozporządzenia. W opozycji do przedstawionych poglądów nie pozostają wywody zawarte w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2008 r., II UK 133/08 (LEX nr 658191) oraz z dnia 8 maja 2012 r., II UK21/12 (LEX nr 1747707).

Natomiast odpowiedź na pytanie, czy „w sytuacji braku dysponowania kanałami remontowymi przez pracodawcę praca, która jest tożsama z pracą w kanałach remontowych (np. przy użyciu podnośników) może być analogicznie kwalifikowana jako praca w szczególnych warunkach zgodnie z Wykazem A działem XIV, poz. 16 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnianych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (...)”, jest oczywista. Uciążliwość prac remontowych wynika właśnie z wykonywania czynności w kanałach remontowych, a zatem jest to warunek konieczny zakwalifikowania ich do prac wykonywanych w warunkach szczególnych.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego rozstrzygnięcie istotnego zagadnienia prawnego nie może się sprowadzać do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (postanowienia Sądu

Najwyższego: z 28 grudnia 2004 r., I UK 187/04, niepubl.; z 16 marca 2009 r., III UK 90/08, LEX nr 707909; z 25 stycznia 2012 r., II UK 232/11, LEX nr 1215437; z 14 marca 2012 r., I PK 185/1, LEX nr 1214540).

Z kolei gdy idzie o przyjęcie skargi do rozpoznania z uwagi na przesłankę oczywistej zasadności skargi, to trzeba przypomnieć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika ona zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107, z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109, z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20 poz. 494, z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437, z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Jeżeli więc przesłanką wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania miałaby być okoliczność, że skarga jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁴ § 1 w związku z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), skarżący powinien w uzasadnieniu wniosku zawrzeć wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia, koncentrując się na wykazaniu kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274). Takiego wyводу jednak brak, a skarżący ograniczył się do lakonicznego stwierdzenia, że Sąd drugiej instancji uchybił nie tylko przepisom postępowania, ale również błędnie zastosował przepisy prawa materialnego, co można stwierdzić „nawet bez dogłębnej analizy przepisów prawa na podstawie przytoczonych podstaw kasacyjnych”. Odnosząc się do podstaw kasacyjnych, skarżący zdaje się w sposób niedopuszczalny utożsamiać podstawy skargi kasacyjnej (naruszenie określonych przepisów) z okolicznościami uzasadniającymi przyjęcie jej do rozpoznania. Tymczasem ustawodawca nieprzypadkowo,

konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganie rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia: Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007, z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291, z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jego skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c. należało postanowić jak w sentencji.

